

79. Albert Camus 'nün *Yabancı* İsimli Romanındaki Kültürel Unsurların Türkçe ve Arapça Çevirilerinin Erek Odaklı Çeviri Kuramı Doğrultusunda İncelenmesi¹

Aliye GENÇ²

Telcan ABDULLAH³

APA: Genç, A. & Abdullah, T. (2024). Albert Camus 'nün *Yabancı* İsimli Romanındaki Kültürel Unsurların Türkçe ve Arapça Çevirilerinin Erek Odaklı Çeviri Kuramı Doğrultusunda İncelenmesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (Ö14), 1370-1392. DOI: 10.29000/rumelide.1454527.

Öz

Albert Camus'nün *Yabancı* (*L'Étranger*) adlı romanı Batı edebiyatında varoluşçuluk felsefesini ele alan yapıtların başında yer almaktadır. 1942 yılında kaleme alınan bu eser yıllarca birçok çevirmen tarafından farklı dillere çevrilmiştir. Çalışmada romanın özgün metninde (Fransızca) bulunan kültürel unsurların Türkçe ve Arapça çevirilerindeki karşılıklarını incelemek amaçlanmıştır. Fransızcadan Türkçeye Samih Tiryakioğlu, Vedat Günyol, Ayça Sezen ve Fransızcadan Arapçaya Süheyl Eyyüb, Muhammed Ait Hanna tarafından yapılan çeviriler arasında bulunan farklılıklar belirlenerek kaynak metin ile karşılaştırma yapılmıştır. Bu karşılaştırmada tarama modeli kullanılmıştır. *Yabancı* isimli romanda ele alınan kültürel unsurlar çeviribilim alanında yapılan araştırmalar neticesinde belirlenmiş, araştırmacı tarafından sınıflandırılmıştır. *Yabancı* isimli eserin beş çevirisi (Fransızcadan Türkçeye üç ve Fransızcadan Arapçaya iki olmak üzere) ayrı ayrı çeviri stratejileri ışığında analiz edilip çevirilerin her biri Gideon Toury'nin Erek Odaklı Çeviri Kuramı bünyesinde dile getirdiği Yeterlilik ve Kabul Edilebilirlik ekseninde değerlendirilmiştir. Sonuç olarak, Türkçe metin çevirmenleri erek okura kendi kültürel değerleri ışığında hitap etmeyi tercih ederken, Arapça metin çevirmenleri ise erek dilin esnek kullanımından yararlanarak kaynak metni erek dile eşdeğer bir şekilde çevirmeyi tercih etmişlerdir. Hem Türkçe hem Arapça metin çevirmenlerinin Toury'nin kabul edilebilirlik eksenini doğrultusunda çeviri anlayışı benimsedikleri sonucuna varılmıştır.

¹ **Beyan:** Bu çalışma, 16-17 Kasım 2023 tarihinde Gazi Üniversitesi tarafından düzenlenen Uluslararası Türk Dünyası Eğitim Bilimleri Kongresi-III kongresinde bildiri olarak sunulmuştur.

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Finansman: Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Kaynak: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Benzerlik Raporu: Alındı – Turnitin, Oran: %11

Etik Şikayeti: editor@rumelide.com

Makale Türü: Araştırma makalesi, **Makale Kayıt Tarihi:** 16.01.2024-**Kabul Tarihi:** 20.03.2024-**Yayın Tarihi:** 21.03.2024; DOI: 10.29000/rumelide.1454527

Hakem Değerlendirmesi: İki Dış Hakem / Çift Tarafı Körleme

² Dr. Öğr. Üyesi, Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Fransız Dili Eğitimi ABD / Dr., Gazi University, Gazi Faculty of Education, Department of French Language Education, (Ankara, Türkiye), aliyeocal@gazi.edu.tr, **ORCID ID:** 0000-0001-5410-6247, **ROR ID:** https://ror.org/054xkpr46, **ISNI:** 0000 0001 2169 7132, **Crossreff Funder ID:** 501100003356

³ YL., Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimler Enstitüsü, Yabancı Diller Eğitimi Ana Bilim Dalı, Fransız Dili Eğitimi Bilim Dalı / MA., Gazi University, Gazi Faculty of Education, Institute of Educational Sciences, Department of Foreign Languages Education, Department of French Language Education, (Ankara, Türkiye), gulcan610@gmail.com, **ORCID ID:** 0009-0002-4984-6667 **ROR ID:** https://ror.org/054xkpr46, **ISNI:** 0000 0001 2169 7132, **Crossreff Funder ID:** 501100003356

Anahtar Kelimeler: Çeviri, Roman, Albert Camus, Yabancı, Kültürel Unsurlar, Çeviri Eleştirisi

An Analysis of Cultural Elements In Albert Camus's *The Stranger* In The Turkish And Arabic Translations Within The Framework Of Target-Oriented Translation Theory⁴

Abstract

Albert Camus's novel *The Stranger* (*L'Étranger*) stands among the foremost works in Western literature that delve into the philosophy of existentialism. Penned in 1942, numerous translators have translated this work into various languages over the years. The aim of the current study is to ascertain how cultural elements in the novel are transferred from one entirely different literary system to another. Differences among translations by Samih Tiryakioğlu, Vedat Günyol, Ayça Sezen from French to Turkish, and Süheyl Eyyüb, Muhammed Ait Hanna from French to Arabic were identified in this study, and a comparison was made with the source text. A screening model was employed in this comparison. The cultural elements discussed in the novel *The Stranger* were determined as a result of research conducted in the field of translation studies and classified by the researcher. Five translations of *The Stranger* "L'Étranger," including three from French to Turkish and two from French to Arabic, were analyzed separately in the light of translation strategies. Each translation was evaluated on the axis of Adequacy and Acceptability expressed by Gideon Toury within his Target-Oriented Translation Theory. As a result, while Turkish text translators preferred to address the target reader in the light of their own cultural values, Arabic text translators preferred to translate the source text in a way equivalent to the target language by taking advantage of the flexibility of the target language. It was concluded that both Turkish and Arabic text translators adopted a translation approach in line with Toury's acceptability axis.

Keywords: Translation, Novel, Albert Camus, The Stranger, Cultural Elements, Translation Criticism

1. Giriş

Çeviri, insanın kendini ses veya işaret yoluyla ifade etme ihtiyacı ile başlamış, sonra da çeşitli diller arası iletişim ve aktarım aracı olarak kabul görmüştür. Çeviri ifadesi dilsel bir işlem olarak, sözcüksel karşılık kullanarak bire bir aktarmaktan daha çok kaynak dildeki anlam ve etkiyi aktarmak üzere erek dilde yeniden oluşturulması işlemini ifade etmektedir. Sözdizimsel bir işlem olarak bilinen çeviri, dilbilimin bir altbölümü olarak değerlendirilmiştir. Gideon Toury 'nin 1995 yılında yayımladığı *Descriptive Translation Studies And Beyond* adlı kitabında öne sürdüğü tam ölçekli bir bilimsel disiplin sayesinde çeviri bir bilimsel boyut kazanmıştır. 1980'den sonra ise çeviri, yeni bilimsel disiplinli yaklaşımlarıyla

⁴ **Statement:** This study was presented as a paper at the International Turkish World Educational Sciences Congress-III congress organized by Gazi University on 16-17 November 2023.

Conflict of Interest: No conflict of interest is declared.

Funding: No external funding was used to support this research.

Copyright & Licence: The authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 licence.

Source: It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation of this study and all the studies used are stated in the bibliography.

Similarity Report: Received - Turnitin, Rate: 11

Ethics Complaint: editor@rumelide.com

Article Type: Research article, Article Registration Date: 16.01.2024-Acceptance Date: 20.03.2024-Publication Date: 21.03.2024; DOI: 10.29000/rumelide.1454527

Peer Review: Two External Referees / Double Blind

çeviribilim olarak tanımlanmıştır. Bu gelişmelerle çevirinin tanımı da gelişmiştir, 1965 tarihinde Catford çeviriyi “diller arası bir tür ilişki kurmasıyla Karşılaştırmalı Dilbilimin bir dalı” (s.26) olarak; 1979’da Jean-René LADMIRAL çeviriyi “farklı diller konuşan topluluklar arasındaki ilişkilerle, dünyanın her yerinde ve her dönemde gerekli olan, evrensel, insani bir eylemdir” (s.11) olarak tanımlanmıştır. 20’nci yüzyılda ise bir bilim dalı olarak değerlendirilmesiyle daha geniş tanımlar ortaya çıkmıştır. Marianne LEDERER 1994’te *La Traduction Aujourd’hui* adlı eserinde çeviriyi “Kaynak metni anlama, dilbilimsel yapıyı çözme ve oradaki düşünceleri ve hissedilen duyguları başka bir dilde ifade etmektir” (s.11) olarak tanımlayarak çeviriye psikolojik ve sosyo-kültürel etkenleri eklenmiştir. Bu etkenlerin etkisinde aynı eserin farklı çevirmenler tarafından ele alınmasında birbirinden farklı çeviri metinlerin görülmesine yol açmıştır. Bu farklılıktan çeviri eleştirisine ihtiyaç duyulmuş ve böylece edebi çeviri eleştiri eğilimi doğmuştur. Bilimsel çeviri eleştirisi, YALÇIN (2015)’nin belirttiği üzere kaynak metnin diğer metinlerle olan bağlantısını, kaynak metin okuru ile erek metin okuru arasındaki ilişkiyi betimlemektedir (s.83). Her bilim dalı gibi artık Çeviribilimin çeviri eleştirisi yanı sıra kendine has kuramlara ve stratejilere sahiptir. Türkiye’de Lale Devrinde bilimsel çeviri hareketi başlamıştır. Sergül VURAL KARA’nın 2010’da yayınlanan *Tarihsel Değerlendirmeler Işığında Türkiye’de Çeviri Etkinliği* isimli makalesinde Uygur dönemi (745-840) eserlerinde Türklerin Uygurca çevirilerinin olduğunu belirtmektedir. 8. ve 13. yüzyıllar arasında yapılan bu çevirilerin kaynak metne ve dini temalara odaklandığı tespit edilmiştir. Bu birebir çeviriler Uygur dili üzerinde olumsuz bir etki yarattığına da değinmiştir. İslam döneminde de dini yazıların birebir çevrilmesi sonucu Arapça kelime ve ifadeler Türkçeye yerleşmiştir. (KARA, 2010). 13. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar uzanan Osmanlı döneminde çeviri, politika ve ticaret faaliyetlerinde yer almıştır. Lale devrinden sonra da Tanzimat Döneminde (1860-1895) Fransızcadan edebi yazınlar üzerinde bilinçli yönetsel çeviri eğilimi başlamıştır. 1923 tarihinde başlayan Cumhuriyet döneminde ise çeviri temel ilkelere yönelim başlamış, yeterli ve kabul edilir kavramları da yer almıştır. Abdülhalim AL-NAJJAR ’ın Arapça ’ya çevirdiği Carl Brockelmann (1898)’ın *Arap Edebiyatı Tarihi* adlı eserin dördüncü kitabının "çevirmenler" bölümünde Arap dünyasında çeviri hareketi üzerine: Büyük İskender (MÖ 336- 323) döneminde Suriye’deki manastırlarda ve Mezopotamya’nın Harran şehrinde teoloji, felsefe ve tıp alanlarında Yunancadan tercüme yapıldığı; En eski Arapça tercümenin Antakya Patrikhanesi kaynaklı İncil tercümesi olabileceği; Din dışı bilinen en eski Arapça çeviri Emevî dönemine dayanan "yıldızların sırlarının anahtarı" çevirisinin olduğu; Emevîlerin (661-750) döneminde tıbbi dokümanların çevirisi başladığı (Al-Najjar, Çev. 1996, s.89-90), bilgisi verilmiştir. Muhammed Abdülhamid (1978)’in *El-Cahez’in Çeviri Kuramı* adlı kitabında dini ve kültürel açıdan kabul edilmeyen fikir ve görüşler birebir çeviri yoluyla aktarıldığını belirtmiştir. Abbasî döneminde (750-1517) İbnü’l-Mukaffa’ın Farsçadan Arapçaya *Kelile ve Dimne* isimli eserin çevirisi serbest çevirinin ilk örneğidir. Birebir çeviri yöntemi ve atlatma tekniği ışığında yapılan çevirileri inceleyen ve tek dil bilen yazar Al-Cahiz (767-777), çeviri üzerinde bazı düşüncelerini dile getirerek Arap çevirisinin ilk teorisini oluşturmuştur:

- Çevirmen her iki dili de çok iyi bilmeli,
- Kaynak ve hedef metinlerin dil yapısına dikkat edilmeli,
- Kaynak metnin şekli korunmalı,
- Kaynak ve hedef kitle kültürlerini iyi bilmeli,
- Kaynak metindeki anlamın aktarılmasına özen gösterilmeli,

- Konuya bağlı uygun çeviri yöntemi uygulanmalıdır (1996, s.42-50).

Çeviri zaman içerisinde gelişerek bir bilim dalı olarak değerlendirilmiş ve her bilim dalı gibi kendine has kuramlara sahip olmuştur. *Albert Camus'nün Yabancı İsimli Romanındaki Kültürel Unsurların Türkçe ve Arapça Çevirilerinin Erek Odaklı Çeviri Kuramı Doğrultusunda İncelenmesi* isimli bu çalışma, *Albert Camus'nün Yabancı isimli eserinde yer alan kültürel unsurların Fransızcadan Türkçe ve Arapçaya aktarımı üzerine gerçekleştirilmiştir. Çalışmamızda ele alınan romanın farklı çevirilerinin incelenmesi, çeviribilimin betimleyici yaklaşımlarından biri olan Erek Odaklı Çeviri Kuramı bağlamında gerçekleşmiş, çeviri eleştirisi tekniği kullanılmıştır.* 2017 yılında Esra Çimen Karayürek ve Nesibe Erkalın Çakır araştırmacılar tarafından *Albert Camus'nün "Yabancı"sındaki Güneş Kavramının Çeviri Yoluyla Aktarımı Üzerine Bir İnceleme* yapılmıştır. 2019 yılında *Albert Camus'nün Yabancı Adlı Eserinin Çevirilerine Eleştirel Bakış* adlı yüksek lisans tezi Yasemin Aydın tarafından ele alınmıştır. 2019 yılında da *Charles Perrault Masallarının Türkçe Çevirilerindeki Kültürel Unsurların Erek Odaklı Çeviri Kuramı Açısından İncelenmesi* başlıklı çalışması Aliye Genç tarafından doktora tezi olarak ele alınmıştır. 2023 yılında Muzaffer Kaya *Yorumlayıcı Çeviri Kuramı Açısından Albert Camus'nün "Yabancı" Adlı Romanının Çevirilerinin İncelenmesi* başlıklı makalesini RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisinde yayımlamıştır. Toury'nin Erek Kültür Odaklı Çeviri kuramı ışığında Albert Camus'nün *Yabancı* isimli romanındaki kültürel unsurlarının aynı zamanda hem Arapçaya hem de Türkçeye aktarımları üzerine daha önce bir inceleme yapılmamış olması bu konunun seçilmesinde etkili olmuştur. Çalışmamızın amacı, roman ve içerdiği yazarın hayat görüşü aktarılması adına, daha sonraki benzer çeviri denemelerinde bulunmak isteyen çevirmenlere yardımcı olmaktır. Bu çalışmanın ele alınması arkasındaki problemler, araştırmanın amacı, kapsamı ve sınırlılıkları üzerine bilgiler bir sonraki kısımda verilecektir. Daha sonrasında Albert Camus'nün *Yabancı* isimli eserinin Fransızcadan Türkçe ve Arapçaya çevirilerini inceleyen bu çalışmanın alanını oluşturan Erek Odaklı Çeviri Kuramı üzerine ikinci bölümde değinilmektedir. Üçüncü bölümde de bu çalışmanın uygulama alanını teşkil eden araştırmanın yöntemi ve kültürel unsurlarının bulguları ele alınmıştır. Dördüncü bölümde, *Albert Camus'nün Yabancı İsimli Romanındaki Kültürel Unsurların Türkçe ve Arapça Çevirilerinin Erek Odaklı Çeviri Kuramı Doğrultusunda İncelenmesi* isimli bu araştırmada elde edilen veriler analiz edilip sonucu üzerine değinilmiştir.

1.1. Araştırmanın problemi

Araştırmamız "Albert Camus'nün *Yabancı* isimli romanındaki kültürel unsurlar Türkçe ve Arapçaya nasıl aktarılmıştır?" sorusundan yola çıkarak oluşturulmuştur. Erek dil ve erek kültür odaklı çeviri kapsamında değerlendirilecek Türkçe çeviriler: Samih Tiryakioğlu (*Yabancı*, 2016, 55. Basım, Can yayınları), Vedat Günyol (*Yabancı*, 2003, 14. Basım, Can Yayınevi) ve Ayça Sezen (*Yabancı*, 2020, 71.Basımı, Can Yayınları); Arapça çeviriler: Süheyl Eyyüb (الغريب, 1980, El-Jedavel Yayınevi), Muhammed Ait Hanna (الغريب, 2015, El-Jamel Yayınevi) çevirileridir. Bu çalışmada yukarıda bahsi geçen çevirilerin Toury'nin Erek Kültür Odaklı Çeviri Kuramının Yeterlilik ve Kabul Edilebilirlik ekseninde değerlendirildiğinde:

- Hangi dil çevirmenleri kaynak metne sadık kalmayı tercih etmiştir?
- Hangi dil çevirmenleri metinlerini erek kültürü göz önünde bulundurarak çevirmeyi tercih etmiştir?

gibi alt problemlere cevap aranmıştır. Daha sonra bu problem cümlelerinin cevapları sonuç bölümünde açıklığa kavuşturulacaktır.

1.2. Araştırmanın konusu ve amacı

Camus'nün *Yabancı* isimli romanındaki kültürel unsurların Türkçe ve Arapça çevirmenleri tarafından aktarımı, Toury'nin Ereğ Odaklı Çeviri Kuramı ışığında Yeterlilik ve Kabul Edilebilirlik bağlamında karşılaştırmalı bir yöntemle incelenmiştir. Bu çalışmanın temel amacı Albert Camus'nün *Yabancı* adlı eserindeki kültürel unsurların Fransız yazın dizgesinden Türk ve Arap yazın dizgesine nasıl aktarıldığını tespit etmek, çevirilerdeki dil kullanımını incelemektir. Üç dil üzerine yapılan ve bu dillerin inceliklerini sergilemeye odaklanan bu çalışma ile çeviribilim alanına hizmet eden bir eser ortaya koymak ereklerimiz arasında yer almaktadır.

1.3. Araştırmanın önemi ve kapsamı

Bu çalışma varoluşçuluk felsefi akımının öncüsü olarak kabul edilen Albert Camus'nün *Yabancı* adlı romanının Türkçe ve Arapça çevirilerindeki kültürel unsurların incelenmesi üzerine gerçekleşmiştir. Çeviribilim alanında başvuru eserler arasında yer alan bu romanın Türkçe çevirileri üzerine çalışmalar yer almaktadır. Ancak söz konusu araştırma kültürel unsurlar noktasında eserin hem Türkçe hem Arapça çevirilerinin tek bir çalışmada değerlendirildiği ve karşılaştırıldığı bir araştırma olma özelliğinden dolayı önem arz etmektedir. Araştırmamız, Albert Camus'nün yazdığı eserin üçü Türkçe ve ikisi Arapça olmak üzere beş farklı çevirmen tarafından Fransızcadan yapılmış çevirilerini kapsamaktadır.

- Kaynak metin: Albert Camus, *L'Étranger*, (1942, Gallimard) https://archive.org/details/albertcamus-letranger-1942_20190820/mode/2up, sayfasından erişilmiştir.

- Türkçe çevirileri:

1. Samih Tiryakioğlu *Yabancı*, (2016, 55. Basım, Can yayınları) <https://ipfs-library.net/ipns/k51qzi5uqu5dilpz7m5l1k9sq15alyfmh27f352l3nz99j2e7urb77adivvumd/albert-camus-yabanci.pdf>, Web sayfasından erişilmiştir.

2. Vedat Günyol *Yabancı*, (2003, 14. Basım, Can Yayınevi) <https://dokumen.tips/documents/albert-camus-yabanci-5793146a52b69.html>, sayfasından erişilmiştir.

3. Ayça Sezen *Yabancı*, (2020, 71. Basım, Can Yayınevi).

- Arapça çevirileri:

1. Süheyl Eyyüb الغريب, (1980, El-Jedavel Yayınevi),

https://archive.org/details/20210125_20210125_1200, sayfasından erişilmiştir.

2. Muhammed Ait Hanna الغريب, (2015, El-Jamel Yayınevi),

<https://www.rwaiaty.com/?embed=MTE2OTI=>, sayfasından erişilmiştir.

1.4. Sınırlılıklar

Çalışmamızda Albert Camus'nün *Yabancı* isimli romanındaki kültürel unsurların Türkçe ve Arapçaya çevirileri incelenecektir. Türkçeye 1953 yılında Reşat Nuri Güntekin tarafından yapılan ilk çeviriye ulaşamadığımdan bir sonraki çeviriler incelemeye alınmıştır. Arapçaya Süheyl Eyyüb tarafından 1980 yılında yapılan ilk çeviriye elektronik ortamdan ulaşılmıştır. Yaşanması muhtemel zorlukların başında çalışmamıza örnek teşkil edecek aynı zamanda iki farklı dile yapılan çeviri incelemesi üzerine çalışmaların sınırlı olması gelmektedir. Ayrıca romanın odak noktasının düşünsel ve psikolojik olması aynı zamanda varoluşçuluk felsefi akımına ait kavramsal içerik ışığında araştırılması gereği çalışmanın titizlikle yürütülmesini gerekli kılmıştır. Bir sonraki bölümde, çalışmamızın bilimsel temellerini oluşturan erek odaklı çeviri kuramı üzerine bilgi verilmektedir.

2. Erek odaklı çeviri kuramı

James Holmes 1972'de katıldığı Üçüncü Uluslararası Uygulamalı Dilbilim Kongresinde Çeviribilimin Adı ve Doğası başlıklı sözlü sunumunda, çeviri ile ilgili yarı özerk bir disiplin tasavvur etmiştir. Holmes'in fikirlerinden yola çıkarak Gideon Toury'nin 1995 yılında yayınladığı *Descriptive Translation Studies And Beyond* adlı kitabında öne sürdüğü tam ölçekli bir bilimsel disiplin sayesinde çeviri bir bilimsel boyut kazanmıştır. 20.yüzyılda çeviribilimin doğuşu, eskilerden beri gelen çeviri kavramını oluşturan kişisel fikirleri disiplinli kuramlar çatısı altında bir araya gelmesiyle gerçekleşmiştir. Holmes'e göre Çeviribilim, her bilim dalında olduğu gibi kuramsal ve uygulamalı olmak üzere iki alandan oluşmaktadır. Kuramsal çeviribilim çeviri faaliyetini tanımını ve ilkelerini ele almakta, uygulamalı çeviribilim ise çeviri ilkelerinin uygulanmasını ve çeviri eleştirisini üzerinedir (Guidère. 2016, s.11). Çeviribilim kuramsal alanının oluşumu ve gelişimi, yıllar boyunca çeviri deneyimlerine dayanan bir bilim dalı olarak gözlem, hipotez ve doğrulama aşamalarından geçmektedir (Guidère. 2016, s.13). Betimleyici kuramlar bu bilimin kuramsal alanını oluşturmaktadır. Gideon Toury'nin benimsediği Erek Odaklı Çeviri Kuramı da çeviribilimin betimleyici kuramı yaklaşımlarından birisidir. James Holmes'in çeviriye sağladığı bilimsel yaklaşımdan yola çıkarak Even-Zohar ile Çoğul Dizge Kuramının temellerini atan Gideon Toury daha sonra Erek Odaklı Çeviri Kuramını benimsemiştir. Erek kültür odaklı çevirinin kuramsal çerçevesini oluşturan Gideon Toury sosyal çevrenin etkisini öne çıkarak, yazınsal çevirinin üzerindeki sınırlılığı kaldırarak daha kapsamlı ve geniş bir anlam katmıştır. Zaman içerisinde değişen ve farklılık gösteren farklı toplumların gelenekler ve kültürleri ışığında sosyo-kültürel dayanımlı çevirinin kuram ve uygulamaları çerçevesinde gerçekleştirilmekte olan çeviri kapsamında Toury Norm kavramını öne sürmüştür. Toury tarafından "bir topluluk tarafından paylaşılan genel değerlerin -doğru ve yanlış, uygun ve uygunsuz olan gibi- yapılması gerekeni, yasak olanı ve hoş görüleni belirleyen özel durumlarda kullanılmak üzere uygun yönergelere çevrilmesi" olarak tanımladığı norm kavramı, kısaca, yazınsal çeviri sürecinde erek toplumun sosyo-kültürel değerlerini inceleyen bir araçtır (Toury, 1995, s.54-55). Toury'in öne sürdüğü betimleyici çeviri çalışması öncül normlar, süreç öncesi çeviri normları ve çeviri süreci normları olarak üç aşamadan oluşmaktadır. İlk aşamada hangi metnin çevrileceğine (kaynak metin), ikinci aşamada ise, seçilen metnin hangi dilden çevrileceğine (kaynak dil) karar verilir. Üçüncü aşamada çeviri sürecinde nasıl bir yol izleneceğine karar verilir. Erek Odaklı Çeviri Kuramında erek toplum ön planda geldiğinden dolayı, erek kültürde metnin yeniden oluşturulması yönünde izlenecek iki aşama belirlenmiştir: Matriks ve Metiniçi normlar. Metinde yapılacak ekleme, atlama, yer değiştirme ve bölümlenme açısından uygulanacak değişiklikler "Matriks normlar" belirlendikten sonra, "metinsel-dilsel normlar" aşamasında kaynak metnin hitap edeceği erek toplumu kültürü ışığında erek dilin kullanımı ve uygulama yöntemi belirlenir. Toury'nin betimleyici çeviri çalışması kavramında "çeviriler çeviri ürünüdür" anlayışı hâkim olması ile çevirmenler tarafından çeviri sürecinde alınan

kararlar sonucunda elde edilen çevirilerde başarı oranı değişiklik göstermektedir. Toury, çevirinin yeterlilik oranını ölçmek adına, üç aşamadan oluşan betimleyici çeviri araştırmaları yöntemini önermiştir:

1. Öncelikle çeviri metnin erek kültür dizgesi içindeki konumu belirlenir, metne verilen önem ya da erek kültür tarafından ne derece kabul gördüğü incelenir.
2. Kaynak ve erek metinler karşılaştırılarak deyiş kaymaları saptanır, her iki metinden seçilecek ikili metin birimleri arasındaki ilişkiler betimlenir ve alta yatan çeviri kavramına ilişkin genellemeye varmaya çalışılır.
3. Gelecekte çeviri yaparken alınan kararlarda yararlanılabilecek sonuçlara varılır (Munday, 2001, s.112).

Çeviri eserlerde, yayınevi ve çevirmen kararlarının çeviri sürecini etkilediği kaçınılmaz bir gerçektir. Bu çalışmada ele alınan beş çeviri metin karşılaştırma yöntemiyle incelenmektedir. Öncelikle, kaynak metin başta olmak üzere çeviri metinlerin de yan metinsel özelliklerine değinmek gerekmektedir. Bu eserlerin incelenmesi Gideon Toury'nin *Betimsel Çeviri Çalışmaları* bağlamında önerdiği *Çeviri Standartları* çerçevesinde gerçekleştirilmektedir.

2.1. Öncül normlar

Çevirmen tarafından çevrilecek eserin seçilmesi ve hangi diller arasında çevrileceğine karar verilmesi sürecine öncül normlar aşaması denilmektedir. Fransızca yazılan kaynak eser, üçü Türkçe, ikisi Arapça olmak üzere beş tercüman tarafından üstlenilerek erek dil okurlara aktarılmaya çalışılmıştır. Birbirinden farklı bu çevirmenlerin aktarım sürecinde benimsedikleri tutum ve yaklaşımlar tablolar halinde uygulama bölümünde yer almaktadır.

2.2. Süreç öncesi normlar

Bu aşamada cevaplanması gereken sorular bu eserin neden seçildiği ve bu eserin çevirisinin doğrudan yazıldığı dilden mi yoksa daha önce çevrildiği başka bir dilden mi yapılacağıdır. *Albert Camus'nün Yabancı İsimli Romanındaki Kültürel Unsurların Türkçe ve Arapça Çevirilerinin Erek Odaklı Çeviri Kuramı Doğrultusunda İncelenmesi* isimli bu çalışmada eserin özgün metni Fransızcadan Arapça ve Türkçeye çevirileri incelenmektedir. Önce kaynak metnin değerlendirmesi sonra da eserin çevirileri ve çevirmenlerinin çeviri sırasında verdiği kararlar ele alınmaktadır.

2.2.1. Kaynak metin

L'Étranger ilk olarak 21 Nisan 1942'de *Gallimard* yayınevinin *Blanche* koleksiyonunda yayınlanmıştır. O dönemde kâğıt nadirdir ve *Gallimard* lüks kağıtlar basmamaktadır. Kitap boyutu 11,5x19cm, 159 sayfa, sadece içindekiler ve romanı içermektedir. İncelenen kaynak metin Camus (1942)⁵'nün elektronik kitabıdır. 97 sayfadan oluşmaktadır, birinci sayfa kitabın ön dış kapağı, ikinci sayfada içindekiler yer almaktadır ve üçüncü sayfadan 56'ncı sayfaya kadar roman yer almaktadır, 1.ve 2. bölüm başlığına iki sayfa ayrılmış olup ve son sayfada elektronik kitap sitesinin bilgileri mevcuttur, roman 72 sayfada yer tutmaktadır. Her sayfada ortalama 32 satır ve her satır da ortalama 10 kelime mevcuttur. Birincisi altı ve ikincisi beş altbölümden oluşan iki ana bölümden oluşmaktadır.

⁵ https://archive.org/details/albertcamus-letranger-1942_20190820/mode/2up sayfasından erişilmiştir.

2.2.2.Eserin Türkçe çevirileri

Bu incelemede ele alınan eserin Fransız aslından Türkçeye Vedat Günyol (Can Yayınevi, 2003), Ayça Sezen (Can Yayınları, 2020) ve Samih Tiryakioğlu (Can Yayınevi, 2016) tarafından yapılan çeviri eserlerdir. Bu eserlerin oluşum süreçleri ayrı ayrı aşağıda verilmektedir:

Samih Tiryakioğlu: 1995 yılında İstanbul Üniversitesi Gazetecilik bölümünden mezun olduktan sonra çevirmen ve gazeteci olarak çalışmıştır. Daha sonra Uluslararası Basın Enstitüsü'nün (IPI) başkan vekili olarak görev yapmıştır. Çok sayıda Fransız eserlerini Türkçeye çevirmiştir. 1958 yılında *Yabancı* romanın çevirisini yayınlamıştır. İncelenen çeviri eser Can Yayınevi tarafından 2016 yılında basılmış 55'inci baskısının elektronik kitabıdır. Bu e-kitap 6 111 sayfadır. İlk sayfada dış ön kapak, ikinci sayfada çevrilen eserin asıl yazarı ve romanın ismi bulunmaktadır. Üçüncü sayfada baskının ve Yayınevinin bilgileri mevcuttur. Dördüncü sayfada kitabın iç kapağı yer almaktadır. Beşinci sayfada Albert Camus'nün Can Yayınları'ndaki diğer kitapları bulunmaktadır. Altıncı sayfa boştur. Yedinci sayfada eserin yazarı Albert Camus'nün ve eserin çevirmeni Samih Tiryakioğlu'nun hakkında bilgi verilmiştir. Sekizinci sayfa boştur. Dokuzuncu sayfada birinci bölüm başlığına ve 59'uncu sayfada ikinci bölüm başlığına ayrılmış ve her birinin ardında birer boş sayfa bırakılmıştır. Son sayfada kitabın dış arka kapağı bulunmaktadır. Romanın metni tam olarak 98 sayfa boyunca yer almaktadır.

Vedat Günyol: İstanbul 1911 doğumlu Vedat Günyol orta öğretimini St. Benoit Lisesi'nde tamamlamıştır. 1938 yılında mezun olduğu İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ndeki öğrenciliği döneminde çeviri yapmaya başlamıştır. Üniversiteden mezun olduktan sonra da Fransız romanlarının Türkçe özetlerini yayınlamaya başladı ama asıl ününü Cemal Süreyya'nın kendisine verdiği "edebiyatımızın cumhurbaşkanı" unvanı ile kazanmıştır. Sedat Simavi Edebiyat Ödülü'nü 1989 yılında kazandıktan altı yıl sonra da Onur Madalyası ödülüne Edebiyatçılar Derneği'nce layık bulunmuştur. Günyol, 1998 yılında Onur Ödülünü Çınar Yayınları tarafından ve 1998 yılında da kendisine Onur Yazarı değeri Tüyap Kitap Fuarı tarafından verilmiştir. Anısına, Vedat Günyol Deneme Ödülü, Günyol'un vefatından sonra düzenlenmiştir (Türk Edebiyatı, t.y)⁷. Çevirmen, eleştirmen, yayıncı ve yazar Vedat Günyol tarafından Fransızca aslından Türkçeye çevrilen *Yabancı* isimli romanın ilk baskısı 1981 yılında 116 sayfalık bir kitapta yayınlanmıştır. İncelenecek olan Günyol'un çevirisi 2003'te Can Yayınevi tarafından yayınlanan 14'üncü baskının elektronik ortamdan alınmış 60 sayfalık bir e-kitabıdır⁸. Bu altmış sayfanın dağılımı şu şekildedir: birinci sayfada basılmış kitabın dış ön kapağı yer almaktadır ve ikinci sayfada kağıt kitabın ilk iki sayfası, Çağdaş Dünya Yazarları başlığı altında yayın yönetmeni ve tasarım bilgileri mevcuttur, basılmış kitabın iç kapağı ikinci bölümde yer almaktadır; Üçüncü sayfada Can Yayınevi tarafından yayınlanan çevrilen eserin asıl yazarı Albert Camus'nün diğer çeviri eserleri ve yazarın üzerine kısa bir bölüm yer almaktadır; dördüncü sayfada dört sayfa boyunca *Albert Camus ve Yabancı'sı* üzerine çevirmen tarafından yazılmıştır, yazarın hayat felsefesini ele almıştır. Her biri iki sayfadan oluşan 53 sayfada roman yer almaktadır. 59'uncu sayfada Çağdaş Drama Dizisi başlığı altında eserler toplanmış ve son sayfada kitabın dış arka kapağı bulunmaktadır.

⁶ <https://ipfs-library.net/ipns/k51qzi5uqu5dilpz7m5l1k9sq15alyfmh27f352l3nz99j2e7urb77adivvumd/albert-camus-yabancı.pdf> sayfasından erişilmiştir.

⁷ <https://www.turkedebiyati.org/vedat-gunyol/sayfasından> erişilmiştir.

⁸ <https://dokumen.tips/documents/albert-camus-yabancı-5793146a52b69.html>, Web sayfasından erişilmiştir. Basılmış kitap: ISBN 975-510-586-7.

Ayça Sezen: *Yabancı* (2020)⁹ adlı çeviri eserinde çevirmeni Ayça Sezen hakkında kısaca bilgi verilmiştir:

"İstanbul'da doğdu. Saint Benoit Fransız Lisesi'ni bitirdi. Lisans eğitimini İstanbul Üniversitesi Fransız Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda tamamladı. Çeşitli yayınevlerinde çalıştı. Halen çevirmenlik ve editörlük yapıyor " (s.7).

İncelenen çeviri eser, Albert Camus'nün *Yabancı*'sının Fransızca aslından Türkçeye Ayça Sezen tarafından çevrilen, 2020 yılında Can Yayınları tarafından yayınlanan 71'inci baskısı ve 112 sayfalık basılı bir kitaptır. Kitabın üçüncü sayfada çevrilen eserin asıl yazarın ismi Albert Camus ve romanın ismi bulunmaktadır. Dördüncü sayfada Can Yayınları Yayınevi, dış ön kapak tasarımı ve baskı üzerine bilgiler mevcuttur. Beşinci sayfada ise yazarın, romanın ve çevirenin isimleri, 1957 Nobel Edebiyat Ödüllü ve Fransızca aslından çevrilmiş olduğu belirtilmiştir. Altıncı sayfada Can Yayınları'ndaki yazarın diğer kitaplarının adları sunulmuştur. Yedinci sayfada yazar ve çevirmen üzerine kısa bilgiler yer almaktadır. 9'uncu Sayfadan 110'uncu sayfaya kadar yer kapsayan romanın birinci bölüm ve ikinci bölüm başlıklarına dört sayfa ayrılmakta olup 97 sayfadan oluşmaktadır.

2.2.3. Eserin Arapça çevirileri

Bu incelemede ele alınan eserin Arapça çevirileri Süheyl Eyyüb ve Muhammed Ait Hanna tarafından yapılan çevirilerdir.

Süheyl Eyyüb: 1933'te Şam'da doğmuş ve 1992'de hayata gözlerini kapatmıştır. Yaşamını Suriye'de ve Sharjah Emirliği'nde (Birleşik Arap Emirlikleri) geçirmiştir. Şam'daki Ortodoks Koleji'nden Lisans derecesini aldıktan sonra Şam Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden 1957'de mezun olmuştur. Avukatlık yapmıştır ve akıcı bir şekilde bildiği iki dilden, İngilizce ve Fransızcadan Arapçaya edebi çeviriye yönelmiştir. Özellikle yaratıcı metinlerin çevirisi alanında nicelik ve nitelik çevirileriyle Arap dünyasında en ünlü ve güvenilir isimler arasında yer almıştır. Suriye Barosu, Arap Yazarlar Birliği ve Şam'daki Süryani Katolik Başpiskoposluk Konseyi'nde üye olmuştur¹⁰. Albert Camus'nün *Yabancı* isimli romanının ele alınan Süheyl Eyyüb'ün çevirisi 133 sayfalık bir e-kitaptır¹¹. İlk sayfada dış ön kapak, üçüncü sayfada romanın Arapça adı *الغريب* yer almaktadır. Dördüncü sayfada yazarın, romanın ve çevirmen adı bulunmaktadır. Beşinci sayfada 1980 yılında yayınlandığı ve kitap kapağının tasarımcısının adı mevcuttur. Altıncı sayfadan 129. Sayfaya kadar roman yer almaktadır. 130. sayfada aynı seride (دار الجداول للنشر) El-Jedavel yayınevi tarafından yayınlanan çevirmenin eserleri ve son olarak 133. sayfada dış arka kapak yer almaktadır. Roman aralıksız 122 sayfada yayılmaktadır. İlk bölüm altı altbölümden ve ikinci bölüm beş altbölümden oluşmaktadır.

Muhammed Ait Hanna: Felsefe ve edebiyatla ilgilenen Faslı bir yazar ve çevirmendir. 1981 yılında Rabat'ta doğmuştur ve eğitimini burada tamamlamıştır. *Felsefede Mükemmellik Sertifikası* ve Felsefe, Tarih ve Bilim'de ileri çalışmalar alanında yüksek lisans diploması almıştır. Kazablanka'daki Bölgesel Eğitim ve Öğretim Meslekleri Merkezi'nde felsefe öğretmenliği yapmıştır. Bir dizi ödülün jürilerinde yer almıştır. Yazdığı Kitaplar arasında *Desire And Philosophy, An Introduction To Reading Deleuze* ve *Guattari* (2010); *Hikâye ve Beste: Fash Modeller* (2012); *Kütüphaneler* (2017); *Kızıl Bahçe* (roman, 2018) yer almaktadır. Çeviri çalışmaları arasında *Kazem Cihad: Hessa al-Gharib* (yabancı'nın payı), *The Poetics Of Translation And The Translation Of Poetry In The Arabs* (2011); *Andre Mikel: Dünya Ve*

⁹ Basılı kitap: İSBN 978-975-27-4127-2.

¹⁰ https://www.goodreads.com/author/show/4863567_sayfasından_erişilmiş_ve_araştırmacı_tarafından_çevrilmiştir.

¹¹ https://archive.org/details/20210125_20210125_1200_sayfasından_erişilmiştir.

Ülkeler (2016); Jan Hirsch: *Felsefi Hayret, Felsefe Tarihi* (2018); Alexandre Dumas: *George* (2014), *L'Étranger* (2014) ve *Monte Kristo Kontu* (2021) yer almaktadır¹². Bu çalışmada incelenmekte olan Muhammed Ait Hanna'nın 2015 yılında El- Jamel yayınevi tarafından yayınlanan *الغريب* isimli çevirisi 144 sayfalık bir e-kitabıdır¹³. Bu e-kitabın ilk sayfasında dış ön kapak, ikinci sayfasında yazarın, romanın, çevirmenin ve El-Jamel (الجمال) yayınevinin adı bulunmaktadır. Dördüncü sayfada yazar, çevirmen ve baskı üzerine genel bilgiler yer almaktadır. 5-141 sayfalarda 136 sayfalık roman yer almaktadır. 143. sayfada içerik ve son sayfada dış arka kapak yer almaktadır. İlk bölüm altı altbölümden ve ikinci bölüm beş alt bölümden oluşmaktadır.

2.3. Çeviri süreci normları

Bu süreçte, Toury'nin benimsediği matriks normlar ve metinsel-dilsel normlar ele alınır. Çeviri süreci normları çeviri işleminin biçimsel özelliklerine ilişkin karar aşamasını oluşturmaktadır. Bu bağlamda *Albert Camus'nün Yabancı İsimli Romanındaki Kültürel Unsurların Türkçe ve Arapça Çevirilerinin Erek Odaklı Çeviri Kuramı Doğrultusunda İncelenmesi* isimli çalışmamızda dipnotlar ve cümle yapıları incelenmektedir. Albert Camus tarafından yazılan *L'Étranger* isimli asıl metinde hiç dipnot bulunmamaktadır. Fransızcadan Arapçaya *الغريب* isimli çevirilerde Muhammed Ait Hanna tam 12 dipnot ve Fransızcadan Türkçeye *Yabancı* isimli çeviride Ayça Sezen 2 dipnot kullanmıştır, diğer çevirmenler dipnot kullanmamışlardır. Bu standartlara ilişkin sonuçlar, tabloların altında inceleyeceğimiz karşılaştırmalı analiz bölümünde yer almaktadır. "Metinsel-dilsel normlar" aşamasında kaynak metnin hitap edeceği erek toplum kültürü ışığında erek dilin kullanımı ve uygulama yöntemi belirlendikten sonra çeviri stratejileri ele alınacaktır ve bir sonraki bölümde bulgular bir tabloda toplayıp karşılaştırma yöntemiyle incelenecektir.

3. Yöntem

Bu bölümde, *Albert Camus'nün Yabancı İsimli Romanındaki Kültürel Unsurların Türkçe ve Arapça Çevirilerinin Erek Odaklı Çeviri Kuramı Doğrultusunda İncelenmesi* isimli çalışmamızın araştırma modeli, evren, örneklem, veri toplama araçları ve verilerin nasıl analiz edileceği üzerine bilgiler verilmektedir. Ardından da seçilen çeviri eserlerdeki, araştırmacı tarafından belirlenen kültürel unsurların bulguları tablolar halinde sunulmakta ve incelenmektedir. Bu bölümde bulunan Arapçaya çeviri eserlerin bulgularının ve Fransızca sözlükteki kelimelerin Türkçeye çevirileri araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir.

3.1. Araştırma modeli

Bu araştırmada *Yabancı* isimli romanındaki kültürel unsurlar tespit edildikten sonra incelenen eserin çevirilerindeki karşılıkları ele alınmıştır. Araştırmamızda tarama modeli (Karasar, 2002) kullanılmıştır. *Yabancı* isimli romanın Türkçe ve Arapça çevirilerindeki kültürel unsurlar tespit edildikten sonra çevirmenlerin kültürel unsurların çevirilerinde başvurdukları çeviri stratejileri ele alınmıştır. Bu stratejiler ışığında erek odaklı çeviri kuramına göre çeviriler kaynak dil ve kültür özellikleri göz önünde bulundurularak gerçekleştiriyse yeterli, erek dil ve kültür özellikleri bağlamında gerçekleştiriyse kabul edilebilir çeviri olarak nitelendirilmiştir. Tüm bu incelemeler bulgular kısmında ele alınmıştır.

¹² <https://arabicfiction.org/ar/node/1707> sayfasından erişilmiştir.

¹³ <https://www.rwaiaty.com/?embed=MTE2OTI=> sayfasından erişilmiştir.

3.2. Evren ve örneklem

Çalışmamızın evreni Fransızca yazılmış absürd ve varoluşçu romanlardır. Örnekleme ise Albert Camus'nün *L'Étranger* adlı romanının Türkçeye üç, Arapçaya iki çevirisidir. Yöntemin belirlenmesinde Camus'nün romanının Türkiye'deki hem Türkçe hem de Arapça çevirileri üzerine daha önce çeviribilim alanındaki kültürel unsurlara odaklanan bir çalışmanın olmaması etkili olmuştur.

3.3. Veri Toplama araçları

Bu araştırmada, Albert Camus'nün Yabancı isimli romanındaki kültürel unsurların Türkçe ve Arapça çevirileri incelenecektir. Kaynak esere ve çevirilerine ilişkin bilgiler aşağıda verildiği gibidir:

1. K.M.: Camus, Albert (1942). *L'Étranger*. Gallimard.
2. T.Ç1: Camus, Albert (1942). Samih Tiryakioğlu (2016). Çev. Yabancı. Can Yayınevi, 55'inci baskı.
3. T.Ç2: Camus, Albert (1942). Vedat Günyol (2003). Çev. Yabancı. Can Yayınevi, 14'üncü baskı.
4. T.Ç3: Camus, Albert (1942). Ayça Sezen (2020). Çev. Yabancı. Can Yayınları Yayınevi, 71'inci baskı.
5. A.Ç1: Camus, Albert (1942). Süheyl Eyyüb (1980). Çev. الغريب. El-Jedavel yayınevi.
6. A.Ç2: Camus, Albert (1942). Muhammed Ait Hanna (2015). Çev. الغريب. El-Jamel Yayınevi.

Yukarıda bahsi geçen roman çevirilerinin karşılaştırılması tablolar halinde gerçekleştirilmiştir. Ardından da kültürel unsurların Türkçe ve Arapça dillerine aktarımı incelenmiştir. Çalışmamızda ele alınan romandaki kültürel unsurlar araştırmacı tarafından şu şekilde sınıflandırılmıştır:

- Dil ile ilgili kültürel unsurlar (seslenme, kişi isimleri, unvan/ meslek isimleri, deyimler ve karşılıklı konuşmalarda kullanılan kalıp sözler)
- Günlük yaşam ile ilgili kültürel unsurlar (mimari-yerleşim şekilleri ve yeme-içme)
- Din ile ilgili kültürel unsurlar (vedalaşma)
- Örf ve adetlerle ilgili kültürel unsurlar (taziye)

Dil, günlük yaşam, din, örf ve adetler başlıkları altında Araştırmacı tarafından sınıflandırılan kültürel unsurlar tablolar halinde incelenmiştir.

3.4. Verilerin analizi

Albert Camus Yabancı isimli Romanındaki Kültürel Unsurların Türkçe ve Arapça Çevirilerinin Ereğ Odaklı Çeviri Kuramı Doğrultusunda İncelenmesi adlı çalışmamızda çeviri eleştirisi karşılaştırmalı çözümleme yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Kaynak metinden kültürel unsurları içeren bir örnek alındıktan sonra üçü Türkçe, ikisi Arapça olmak üzere birbirinden farklı beş çevirideki karşılığını gösteren kesitler alınarak tablolar halinde karşılaştırmalı olarak Türkçe çözümlenmesi yapılmıştır. Beş farklı çevirmenin izlediği çeviri stratejileri, Mona Baker (1992) ve diğer çeviri stratejileri bağlamında ele alınmıştır. Her bir çeviri, Toury'nin *Ereğ Odaklı Çeviri Kuramı* bağlamında benimsediği yeterlilik ve kabul edilebilirlik

ekseninde ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Çalışmamızda, Toury'nin Ere Odaklı Çeviri Kuramınca çeviri metinlerde yeterlilik ve kabul edilebilirlik ilkelerini belirlemek adına izlenecek çeviri eleştiri tekniği şu şekilde gerçekleşmiştir: kaynak metin ile çevirileri arasındaki bağlantı, çevirmen kararları ve uygulanan çeviri stratejileri incelemeye alınmıştır. Dil, günlük yaşam, din, örf ve adetler başlıkları altında Araştırmacı tarafından sınıflandırılan kültürel unsurlar tablolar halinde incelenmiştir. Çalışmamızda çeviri eleştirisi karşılaştırmalı çözümleme yöntemiyle gerçekleşmiştir. Kaynak metinden kültürel unsurları içeren bir örnek alındıktan sonra üçü Türkçe, ikisi Arapça olmak üzere birbirinden farklı beş çevirideki karşılığını gösteren kesitler alınarak tablolar halinde karşılaştırmalı olarak Türkçe çözümlenmesi yapılmıştır. Beş farklı çevirmenin izlediği çeviri stratejileri, Mona Baker (1992) ve diğer çeviri stratejileri bağlamında ele alınmıştır. Her bir çeviri, Toury'nin Ere Odaklı Çeviri Kuramı bağlamında benimsediği yeterlilik ve kabul edilebilirlik ekseninde ayrı ayrı değerlendirilmiştir.

4. Bulgular ve analiz

Camus (1942)'nün Fransızca yazdığı *Yabancı* asıl metnindeki dil, günlük yaşam, din, örf ve adetler başlıkları altında araştırmacı tarafından sınıflandırılan kültürel unsurlar çeviri eserlerdeki karşılıkları ile karşılaştırmalı olarak tablolarda verilmiştir.

A. Dil ile ilgili kültürel unsurlar:

Bu araştırmada incelenen Albert Camus'nün *Yabancı*'sındaki dilsel kültürel unsurlar seslenme, kişi isimleri, unvan/meslek isimleri, deyimler, karşılıklı konuşmalarda kullanılan kalıp sözler üzerine bulgular sırayla verilmiştir.

Tablo 1. Seslenme/Hitap

K.M	Aujourd'hui, maman est morte. Ou peut-être hier, je ne sais pas. J'ai reęu un télégramme de l'asile : « Mère décédée. Enterrement demain. Sentiments distingués. » Cela ne veut rien dire. C'était peut-être hier.	(1942, s.04)
T. Ç1	Bugün annem öldü. Belki de dün, bilmiyorum. İhtiyarlar Yurdu'ndan bir telgraf aldım: "Anneniz öldü. Cenazesi yarın kaldırılacak. Saygılar." diyordu. Bundan pek bir şey anlaşılıyor. Belki dün ölmüştür.	(2016, s.11)
T. Ç2	Anam ölmüş bugün. Belki de dün, bilmiyorum. İhtiyarlar Yurdu'ndan bir telgraf aldım: "Anneniz vefat etti. Yarın kaldırılacak. Saygılar." Bundan bir şey anlatılmıyor. Belki de dündü.	(2003, s.06)
T. Ç3	Bugün anne öldü. Belki de dün, bilmiyorum. Bakımevinden bir telgraf aldım: "anneniz vefat etti. Cenaze yarın. Saygılar." Bundan bir şey anlaşılıyor. Belki dün ölmüştür.	(2020, s.11)
A. Ç1	ماتت أمي اليوم . أو ربما البارحة. لا أعرف على وجه الدقة. تقول البرقية التي وردتني من المأوى : "توفيت أمك.الدفن غداً. أحر تعازينا". وتركتني البرقية في حيرة من أمري .فقد تكون الوفاة وقعت البارحة.	(1980, s.06)
	Çev. Annem bugün vefat etti. Ya da belki dün. Tam olarak bilmiyorum bakımevinden aldığım telgrafta "Annen vefat etti. Defin yarındır. Başınız sağ olsun". Telgraf kafamı karmakarışık bıraktı, belki de ölüm dün meydana geldi.	
A. Ç2	اليوم ماتت أمي .أو لعلها ماتت أمس. لست أدري. وصلتني برقية من المأوى : " الأم توفيت. الدفن غدا. اختراماتنا" وهذا لا يعني شيئاً. ربما حدث الأمر أمس.	(2015, s.07)
	Çev. Bugün annem öldü. Belki de dün ölmüştür. Bilmiyorum. Bakımevinden bana telgraf geldi "anne vefat etti. Defin yarın. Saygılar" bunun bir anlamı yoktur. Belki bu dün olmuştur.	

Le Robert Fransızca sözlüğünde *maman* kelimesinin tanımı "Terme affectueux par lequel on s'adresse à sa mère (notamment les enfants), ou par lequel on la désigne entre intimes" (2002, s.799). Fransa'da anne "özellikle çocukların annelerine hitap ettiği veya kişinin annesine hitap ettiği sevgi dolu bir terim" anlamında kullanılmaktadır. Çocuk dilinden gelen *anne* teriminin şehirde ve ana teriminin ise kırsalda kullanıldığını belirtmiştir. Camus, Meursault'nun annesine duyduğu derin duyguyu ve sevgiyi ifade etmek için çocukların dilinden gelen anne sözcüğünü kullanmıştır. T.Ç1 metinde birebir çeviri yaparak ve erek dilde çocuk dilinden gelen *annem* kelimesi kullanılmıştır. T.Ç2'de *anam* kelimesi kullanılması bu duygudan uzaklaşmış olduğunu düşündürülebilir ama devrik cümle kullanarak Camus'nün vurgulamak istediği acı duyma hissini ve anneye karşı olan sevgi bağına yansıtması olduğu söylenebilir. T.Ç1 ve T.Ç2 çeviriler Erek Odaklı Çeviri Kuramı açısından kabul edilebilirlik çeviri eksenindedir. T.Ç3'te ise, çevirmen anne kelimesinin kullanışı üzerine bir dipnotla açıklamıştır:

"Fransızca metinde Meursault'un annesinden her bahsedisinde kullandığı *maman* kelimesi özellikle çocuk dilinde anne anlamını taşır. Romanın diğer karakterleri ise Meursault'un annesinden bahsederken yine anne anlamına gelen *mère* sözcüğünü kullanırlar. Metnin çevrildiği diğer dillerde de çevirmenleri farklı çözüm arayışlarına yönelen küçük farklarla aynı anlama gelen bu iki ayrı kelimeyi ayırtmak için, Türkçedeki olası diğer seçenekleri de değerlendirip ismin önünde iyelik eki kullanılmaması ve *maman* sözcüğünün bir hitap, seslenme niteliği taşımasını de göz önünde bulundurarak çeviride "anne" olarak karşılamayı tercih ettim". (Ç.N.)

Sözcüğün sözlük tanımı ve yazarın dil kullanımından yola çıkarak çevirmen tarafından tercih edilen bu kullanım şekli, yazarın yansıtmasını amaçladığı sevgi duygusundan uzaklaştığını düşündürülebilir. İyelik eki kullanılmaması ve sonra da bir dipnotla açıklanması bir duygu kopukluğu yansıtmıştır. T.Ç3 Erek Odaklı Çeviri Kuramı açısından Toury'nin belirlediği yeterlilik eksenindedir. Arapça çevirilere gelince, Arapçada *maman* kelimesinin karşılığı Çocuk dilinde kullanılan *ماما* lehçe kelimesidir. Çevirmenler, fasih Arapçada kullanılan *أم* kelimesini tercih etmişlerdir. A.Ç2'de, çevirmen *maman* kelimesinin çevirisi üzerine bir dipnot yazmıştır:

يستعملُ كـامو على لسان مورسو اللفظ الأكثر حميمية» وهو اللفظ الأول. *Maman* و *mère* من بين اللفظين اللذين يؤيدان عادة معنى لكننا فضلنا استعمال لفظ أم الذي لا تعوزه الحميمية بدل لفظ *Mère*. وترجمته الفعلية في الواقع هي ماما. بينما يستعمل على لسان الآخرين لفظ ماما، واستعمال لفظ «والدة» متى تعلق الأمر بخطاب رسمي موجه للشخصية (2015, s.7)

Çev.: Genellikle *maman* ve *mère* anlamlarını taşıyan iki terimden Camus, ilk kelime olan daha mahrem kelimeyi kullanır. Gerçek çevirisi aslında *Mama*'dır. Diğerleri ağızda *Ana* kelimesini kullanırken, "Anne: ماما" kelimesi yerine mahremiyetten yoksun olan "Ana: أم" kelimesini, kişiliğe hitap eden resmi bir mektup söz konusu olduğunda ise "valide: والدة" kelimesini kullanmak tercih edilmiştir. Her iki çeviride, yazılarda ve edebi metinlerde kullanılan Fasih Arap dilinde yazılmış olup kaynak metinde kullanılan çocuk dilinden kaçınılmıştır ve telafi etmek adına A.Ç1'de hiçbir düzeltme, ekleme veya açıklama yapılmamışken, A.Ç2 metinde ise bir dipnotla açıklama yapılmıştır. Dolayısıyla, Arapça çevirilerde kaynak metinde vurgulanan çocuksu sevgi duygusu yansıtılmamıştır. Bu çeviriler erek kültür ve dil kullanımı açısından daha uygun olsa da duygu kaybına neden olmuştur. Toury'nin Erek Odaklı Çeviri Kuramı açısından A. Ç1 ve A. Ç2 yeterlilik ekseninde bir çeviri niteliğindedir.

Tablo 2. Kişi İsimleri ve Hitap

K.M	Il m'a dit : "salut, vieux" et il a appelé Marie "Mademoiselle".	(1942, s.43)
T. Ç1	Bana: "Merhaba arkadaş," dedi, Marie ile de "Matmazel," diye diye hitap etti.	(2016, s.49)
T. Ç2	Bana, "Merhaba, ahbab!" Marie'ye de, "Günaydın Matmazel," dedi.	(2003, s.27)
T. Ç3	"selam, ahbab," dedi bana. Marie'ye de, "matmazel," diyerek selamladı.	(2020, s.49)
A. Ç1	"مرحبا، أيها الفتى العجوز! ونادى ماري بلقب "أنسة". "	(1980, s.54)

Çev. "Genç ihtiyar, merhaba" diyerek benimle selamlaştı ve Marie'ye de matmazel dedi.

A. Ç2

"أهلا يا صاح", ونادى ماري "آنسة". (2015, s.59) قال لي:

Çev. Bana "hoş geldin dost! " dedi ve Marie'ye "matmazel" diye seslendi.

Mademoiselle: Türkçede "genç hanımefendi kız" anlamına gelen ve Fransızcadan gelen *Mademoiselle*/*Matmazel* kelimesinin TDK sözlüğündeki açıklaması şu şekildedir: Evlenmemiş Hristiyan kızlar için "bayan" sözü yerine kullanılan bir unvan veya konaklarda yabancı dil eğitimi veren kadın (TDK, 2023). Türk kültüründe bekar kadınlar için kullanılan kız terimi Türk çevirmenler tarafından çevirinin ödünçleme veya yerelleştirme stratejilerine başvurularak çevrilmiştir: T.Ç1 metinde kültürel ödünçleme stratejisi uygulanarak Fransızca kelimenin aynısı kullanılmıştır. T.Ç2 ve T.Ç3 metinlerde ise yerelleştirme stratejisinin kullanımı tercih edilmiştir. Kaynak metindeki *Mademoiselle* kelimesi yerine *matmazel* kelimesi kullanılmıştır. Bu çeviriler Erek Odaklı Çeviri Kuramı açısından Toury'nin yeterlilik eksenindedir. Arapça çevirilere baktığımızda, çevirmenler tarafından kullanılan *الآنسة* kelimesi Arapçada bakire kız veya sohbeti hoş, teselli edici ve yakında olması sevilen iyi huylu bir kız olarak Almaany adlı Arapça sözlüğün web sayfasında şu şekilde tanımlanmaktadır:

الآنسة: الفتاة البكر

الآنسة: الفتاة الطيبة النفس المحبوبة قربةا وحديثها، يؤنس بها

Eski Arap kültüründe, Fransızca *mademoiselle* kelimesinin karşılığı olarak kullanılan *آنسة* kelimesi, ikinci anlamda kullanılmış ve Fransızca-Arapça çeviri hareketi nedeniyle evli olmayan kadınlara hitap şekli haline gelmiştir. Her iki çevirmen tarafından kullanılan *آنسة* kelimesi Yeni Arap kültüründe evlenmemiş ve bekar kadınlara seslenmek için kullanılmaktadır. A.Ç1 ve A.Ç2 Toury'nin Erek Odaklı Çeviri Kuramı açısından kabul edilebilirlik eksenindedir.

Vieux: Tanıdık bir adamı anlatmak (fr. Vieux= tr. İhtiyar) Fransız kültüründe bir dostluk göstergesi olarak kabul edilirken, Arap ve Türk kültüründe saygısızlık, alaycılık ve kabalığın izlerini taşır. İki dilin çevirmenleri aynı kelimeyi kullanmaktan kaçınmış ve erek toplumun kültüründe kullanılan hitap terimlerini kullanmıştır. T.Ç1 çeviride Türk kültüründe kullanılan seslenme terimi *arkadaş* kullanılırken, T.Ç2'de ve T.Ç3'te samimiyet, içtenlik bildiren bir seslenme sözü olan *ahbap* kelimesi tercih edilmiştir. Bu çeviriler erek toplum kültürüne daha yakın olduklarından kabul edilebilirlik eksenindedirler. Arapça çevirilere baktığımızda, Fransız kültüründe samimiyet ve arkadaşlık çerçevesinde kullanılan seslenme şekli olan ve kaynak metinde geçen Fransızca *Vieux* kelimenin Türkçeye ihtiyar kelimenin çevirisidir. A.Ç1'de ekleme stratejisi uygulanarak, mizah içeren ve Arap kültüründe yakın arkadaş ortamında kullanılan iki zıt anlamlıdan oluşan *الفتى العجوز* (Tr. genç ihtiyar) ifadesi kullanılarak, gerçektelemiştir. A.Ç2'de ise kullanılan *صاح* kelimesi *صاحبي* ("sahibi" = Tr. dostum) kelimesinin kısaltmasıdır. Türkçede dostum kelimesinin ilk dört harfinden oluşan dost kelimesinin karşılığıdır. Arap kültüründe kişiler arasında kısaltmaların kullanılması samimiyet ve yakınlığın göstergesidir. A.Ç1 ve A.Ç2 Erek Kültür Odaklı Çeviri Kuramı açısından kabul edilebilir birer çevirilerdir.

Tablo 3. Unvan/Meslek

K.M	Il m'a averti que moi et lui serions seuls, avec l'infirmière de service.	(1942, s.11)
T. Ç1	Cenazede o, ben, bir de nöbetçi hastabakıcının bulunacağını söyledi.	(2016, s.19)
T. Ç2	Cenazede kendisiyle benden ve bir de servis hastabakıcısından başka kimse bulunmayacağını önceden haber verdi.	(2003, s.10-11)

T. Ç3	Cenazede ben, o ve bir de servis hemşiresinin bulunacağını açıkladı.	(2020, s.19)
A. Ç1	وقال لي إننا، هو وأنا، سننتشر في هذه المراسم بالإضافة إلى الممرضة القائمة على العمل.	(1980, s.16)
	Çev. işlerin başında duran hemşirenin yanı sıra kendisinin ve benim de bu törene katılacağımızı söyledi.	
A. Ç2	ونبهني الى أننا ساعة الدفن سنكون وحدنا رفقة ممرضة المأوى.	(2015, s.18)
	Çev. Defin sırasında bakımevi hemşiresiyle yalnız olacağımız konusunda beni uyardı.	

Kaynak metinde geçen *infirmier*, kelimenin anlam karşılığı Tr. Hemşire ve Ar. ممرض (s), Larousse sözlüğünde “Personne habilitée à assurer la surveillance des malades et à les soigner sur prescription médicale”, hastaları reçete ile takip ve tedavi etmeye yetkili kişi olarak tanımlanmıştır. Fransa'da *infirmier de servis* denildiğinde görev yerinde hijyen ve beslenme işlerini takip etmeye yetkili olan kişiyi işaret etmektedir. Türk kültüründe ve TDK (2023) sözlüğünde hasta bakıcı: “Hekimin tedavi ile ilgili buyruklarını yerine getirip hastaya bakan, hemşirelere yardım eden kimse”. Hemşire ise: “Doktor tarafından acil durumlar dışında yazılı olarak verilen tedavileri uygulamak, hastanın bakımını düzenlemek, denetlemek ve değerlendirmekle görevli ve yetkili sağlık çalışanı” olarak tanımlanmıştır. Bu iki tanımdan anlaşılan şu ki hastabakıcılığı görevini üstlenen kişinin unvanı hemşiredir ama yardımcısı (hastabakıcı) asıl mesleği hemşirelik olmayan kişidir. Yeni Türk kültüründe, huzurevinde bulunan yaşlıların sağlık ve bakım işleri ile ilgilenen hemşireye yaşlı/huzurevi hemşiresi denir. Arap kültüründe ise hemşirelik dalında bu tür uzmanlık alanları yoktur, hizmet yerine veya görev tanımına bağlı olarak hemşire unvanı verilir. Türkçe ve Arapça çevirilerde çıkarma yapmaktan kaçınarak kaynak metinde geçen unvan *l'infirmière de service* birbirinden farklı ifadeler kullanılarak çevrilmiştir. Türkçe çevirilerde *l'infirmière de service* için en uygun çeviri arayışı sonucunda çevirmenler tarafından bulunan üç farklı yöntem bulunmaktadır: T.Ç1'de mesleği unvan, mesai saatine ve görev tanımına bağlı olarak nöbetçi hastabakıcısı diye; T.Ç2'de görev tanımına bağlı *servis hastabakıcı* olarak; T.Ç3'te ise mesleği unvan kaynak metinde olduğu gibi birebir çeviri stratejisi ile servis hemşiresi olarak çevrilmiştir. Türkçede servis hemşiresi, hastanede yatan hastaların bulunduğu bölümde görev yapan hemşiredir. Burada geçen servis kelimesi hizmet anlamında kullanıldıysa tıbbi servis hemşiresi ifadesi kullanmak daha uygun olduğu yönündeyim. Kaynak metne daha yakın bulunan bu çeviriler Erek Kültür Odaklı Çeviri Kuramı açısından yeterlilik çeviri niteliğindedir.

Arapça çevirilere gelince, A.Ç1'de mesleği unvan görevin tanımına bağlı olarak işlerin başında duran, yani sağlık işlerini takip eden hemşire *الممرضة القائمة على العمل* olarak çevrilmiştir. A.Ç2'de ise mesleği unvan, görev yerine bağlı olarak bakım evi/huzurevi hemşiresi *ممرضة المأوى* olarak çevrilmiştir. Mesleği unvanın çevirisini açıdan Arapça çeviriler, kaynak kültürdeki anlamın aktarımı erek kültür ve erek dil kullanımı açısından uygun olarak değerlendirerek Erek Kültür Odaklı Çeviri Kuramı açısından kabul edilebilirlik eksenindedir.

Tablo 4. Deyimler

K.M	À ce moment, on lui a apporté des hors-d'œuvre qu'elle a engloutis à toute vitesse.	(1942, s.35)
T. Ç1	O sırada ordövrleri getirdiler, kadın hepsini çabucak silip süpürdü.	(2016 s.44-45)
T. Ç2	O sırada çerezleri getirdiler. Arkasından sanki atlı kovalıyormuş gibi hepsini yuttu.	(2003, s.25)
T. Ç3	O sırada başlangıç yemekleri geldi, kadın hepsini bir çırpıda silip süpürdü.	(2020, s.45-46)

Asıl eserde bulunan ve tam/son hızla yuttu anlamına gelen *Elle a engloutis à toute vitesse* cümle, çevirmenler tarafından erek toplumun kültürünü göz önünde bulundurarak ve birebir çeviriden

kaçınarak çevrilmiştir. T.Ç1 ve T.Ç3 çevirilerde fiil olan Fr. *elle a engloutis* = Tr. yuttu erek Türk toplumu kültüründe bilinen ve halk arasında sık kullanılan bir deymi kullanarak *sildi süpürdü* diye çevrilmiştir. T.Ç2 metinde ise, çevirmen fiil üzerine değil hız üzerine bir deyim kullanmıştır: Türkçe son hızla/çabucak/bir çırpıda anlamına gelen ve kaynak metinde yer alan *à toute vitesse* ifadesini benzetme üzerine kurulu bir deymi arkasından *sanki atlı kovalıyormuş gibi* kullanarak çevirmiştir. Silmek ve süpürmek temizlik işlemleridir, Türk kültüründe yemeği silip süpürmek ifadesi tabaklarda bulunan yiyecekleri tamamıyla yiyerek tabakları temiz hale getirmek anlamında kullanılmaktadır. T.Ç1 ve T.Ç3 çevirilerde vurgu yemeklerin bitirilmesi üzerine yapıldığı görülmektedir. Kaynak metinde bulunan *à toute vitesse* cümlesinde ise yazar vurguyu hız üzerine yapmıştır. Ele alınan metinlerin arasında bu vurgu T.Ç2 metinde yer almıştır. Erek toplumun kültüründeki deyim sözlerini kullanarak bu çeviriler Toury'nin Erek Odaklı Çeviri Kuramı açısından kabul edilebilirlik ekseninde değerlendirilebilir. Arapça çevirilerde bu cümlede deyim kullanılmadığı için başka bir cümle üzerinden örnek verilmektedir.

Tablo 5. Erek toplumun Kültüründeki Deyim Sözcükleri Üzerine Örnek

K.M	Le directeur m'a encore parlé. Mais je ne l'écoutais presque plus.	(1942:5)
A. Ç1	و تابع المدير حديثه، ولكنني لم أكن أعيره أذنًا صاغية. Çev. Müdür de konuşmasına devam etti ama ben ona kulak asmiyordum.	(1980:9)
A. Ç2	استمر المدير بحدثتي . بيد أني كنت أكاد لا أسمع شيئاً . Çev. Müdür benimle konuşmaya devam etti. Ancak, neredeyse hiçbir şey duymuyordum.	(2015:10)

Kaynak metinde yer alan *je ne l'écoutais presque plus* cümlesinin birebir çevirisi Ar. *بيد أني كنت أكاد لا أسمع شيئاً* (Tr. onu artık nerdeyse hiç dinlemiyordum)'dur. A.Ç2 metinde izlenen birebir çeviri kaynak metindeki aynı anlamı vermiştir. A.Ç1 metinde ise Arap kültüründe bilinen ve sık kullanılan bir deymi kullanarak çevrilmesi tercih edilmiştir. Arap kültüründe *أذن صاغية* denildiğinde duymak ama dikkatle dinlememek, söylenenlere dikkat ve önem verilmediği anlaşılmaktadır. A.Ç1 metinde bulunan *لم أكن أعيره أذنًا صاغية* ifadesini Arapçadan Türkçeye birebir çevirisi ona dinleyici kulak ödünç vermiyordum şeklindedir. Türk kültüründe aynı anlama gelen deyim karşılığı ise kulak asmiyordum deyimdir. A.Ç1 metninde kullanılan deyim, bu çeviriyi erek kültüre yaklaştırmış ve erek kültür çeviri kuramı açısından kabul edilebilirlik eksenine getirmiştir. A.Ç2 metinde çevirmen kaynak metinden birebir çeviri stratejisini uygulamaya çalışmış ve bu yönde erek dilin esnekliğinden faydalanmıştır. Bu çeviri, kaynak kültüre daha yakın olduğundan Toury'nin Erek Kültür Odaklı Çeviri Kuramı açısından yeterlilik eksenindedir.

Tablo 6. Karşılıklı Konuşmalarda Kalıp Sözcükler

K.M	Après un assez long moment, il m'a renseigné sans me regarder : « Elle était très liée avec madame votre mère.	(1942, s.10)
T. Ç1	Epey zaman sonra da yüzüme bakmadan, "Annenizin çok yakın arkadaşıydı," diye açıkladı...	(2016, s.17-18)
T. Ç2	Epeyi sonra yüzüme bakmadan, "Anneniz hanımla çok sıkı fıkıydı.	(2003, s.09-10)
T. Ç3	Uzunca bir süre sonra yüzüme bakmadan, "annenizle çok yakındı," dedi.	(2020, s.17)
A. Ç1	اعتصم بصمته فترة. ثم قال من دون أن ينظر الي : - كانت مغرمة جداً بوالدتك.	(1980, s.15)

Çev. Bir süre sessiz kaldı, sonra bana bakmadan dedi ki: anneni çok severdi.

A.Ç2

بعد برهة غير يسيرة , أخبرني دون أن يلتفت شطري : " لقد كانت متعلقة بوالدتك أشد التعلق .

(2015, s.16)

Çev. (kısa olmayan bir zaman sonra) Bir süre sonra, bana doğru bakmadan dedi ki:” annene çok bağlıydı, (aşırı bağlıydı) öyle böyle değil.

Fransızca *Être liée à qqn.* ifadesinin Türkçe anlam karşılığı, birine bağlı olmaktır. TDK (2023) sözlüğünde bu ifade “tabi bulunmak; tutulmak, tutkun olmak” şeklinde açıklanmaktadır. Türk kültüründe nişan ya da evlilik anlamına da gelen bu ifade, arkadaşlık temelinde Türkçeye çevrildiğinde Fransızca kaynak metinde kastedilen (iki kadın arasındaki dostluk ilişkisi) anlamını da vermektedir. T.Ç1 ve T.Ç3 metinlerde birebir çeviriden kaçınarak ve erek topluma kastedilen anlamı doğru bir şekilde ulaştırmak için yakın arkadaş olarak çevrilmiştir. T.Ç2 Metinde ise Türk kültüründe yakınlığı, samimiyeti ve içtenliği ifade eden bir kalıp söz kullanarak *sıkı fıkı* olarak çevrilmiştir. Bu çeviriler, erek toplum kültürü ışığında gerçekleştiğinden dolayı, Erek Kültür Odaklı Çeviri Kuramı açısından kabul edilebilirlik ekseninde olarak nitelendirilmektedir. (Fr. Être liée = Tr. bağlı olmak = Ar. مرتبط) ifadenin birebir Arapça çevirisi Arap dilinde ve kültüründe karmaşa yaratacak kadar geniş bir anlam alanına sahiptir.

Arapça çevirilerde Türkçe çevirilerde olduğu gibi anlam aktarma eğilimi söz konusudur. A.Ç1 metinde çevirmen tarafından kullanılan kelimenin Arapça sözlüğünde açıklamasının *المُعَرَّمُ: المومع بالشيء لا بصير* *على مفارقته*, Türkçe çevirisi (bir şeye, ayrı düşmeye sabredemeyecek kadar, düşkün olmak)'tır. Bu çeviride kullanılan *مُعَرَّم* kelimesi, Arap kültüründe karşı cinsten olan birine beslenen sevgi duygusunu ifade etmektedir. A.Ç1 metnin çevirmeni serbest çeviri yaparak, kaynak metinde yazarın belirtmek istediği iki kadın arasındaki derin dostluğu ve bağlılık ilişkisini yansıtmamaktadır. Bu çeviri erek kültürde kabul edilebilir olmadığından kaynak metne daha yakın olarak değerlendirilir ve Toury'nin Erek Kültür Odaklı Çeviri Kuramı açısından yeterlilik ekseninde nitelendirilebilir. A.Ç2 metinde, kaynak metinde kastedilen dostluk anlamını erek kültüre aktarmak adına, manevi bir bağı ifade etmekte kullanılan (Fr. Liée = Tr. bağlı = Ar. متعلق) kelimesini ve bu kelimenin türetildiği fiil ile ikileme yöntemini uygulanarak çevrilmiştir. Bu çeviride çevirmen kaynak metindeki *ترس* kelimesini erek dil kullanımını ışığında *أشد التعلق* olarak çevirmiştir. A.Ç2 çeviri, erek toplum kültürüne ve erek dil kullanımına uygun çevrildiğinden Erek Kültür Odaklı Çeviri Kuramı açısından kabul edilebilirlik niteliğindedir.

B. Günlük yaşam ile ilgili kültürel unsurlar:

Bu araştırmada incelenen Albert Camus'nün *Yabancı* isimli romanındaki günlük yaşamla ilgili kültürel unsurlar mimari-yerleşim ve yeme-içme üzerine bulgularla sırayla ele alınmıştır.

Tablo 7. Mimari ve Yerleşim

K.M	L'ami de Raymond habitait un petit cabanon de bois à l'extrémité de la plage. La maison était adossée à des rochers et les pilotes qui la soutenaient sur le devant baignaient déjà dans l'eau.	(1942, s.40)
T. Ç1	Raymond'un arkadaşı kumsalın sonundaki ufak bir ahşap evde oturmaktaydı. Ev sırtını kayalara vermişti, ön taraftan onu tutan kazıklarsa sulara gömülüydü.	(2016, s.50)
T. Ç2	Raymond'un arkadaşı, kumsalın öte ucundaki ufak, tahta bir evde oturuyordu. Ev sırtını kayalıklara vermişti. Ön tarafında onu destekleyen kazıklar suyun içine gömülmüşlerdi.	(2003, s.27)

T. Ç3	Raymond'un arkadaşı kumsalın öbür ucunda, ahşap bir kulübede oturuyordu. Kulübe sırtını kayalara vermişti, ön taraftaki taşıyıcı kazıklar ise suya gömülmüştü.	(2020, s.50)
A. Ç1	كان صديق ريمون يملك كوخا خشيبيا صغيرا قرب نهاية الشاطئ. مؤخرته تستلقي على الصخور بينما مقدمته ترتفع على عمد تتواكب الأمواج على جنباتها. Çev. Raymond'un arkadaşı, sahilin sonunda küçük bir ahşap kulübesi vardı. Kulübenin arkası kayaların üzerine yatarken, önü ise, yanlarında dalgaların oynadığı kolonlara dayanmaktaydı.	(1980, s.56)
A. Ç2	كان صديق ريمون يسكن في كوخ بحري خشبي على مقربة من الشاطئ. كان المنزل متكئا على الصخور، وكانت الأعمدة التي تدعمه قد صارت مغمورة بالماء. Çev. Raymond'un arkadaşı sahile yakın ahşap bir deniz kulübesinde yaşıyordu. Ev kayalara dayanıyordu ve taşıyıcı kolonları suya gömülmüştü.	(2015, s.61)

Kaynak metindeki *cabanon* kelimesi Fransızca Larousse sözlüğüne göre “Petite cabane (cabane: Petite maison, le plus souvent en bois; habitation médiocre, cahute.), chalet de plage” anlamına gelmektedir. Fransızca tanımdan anlaşıldığı gibi yazarın işaret etmekte olduğu mimari yapı, küçük ahşap evden küçük olan bir yapıdır, sahilin/denizin kenarının öbür ucunda bulunan bu kulübe sırtını kayalara vermiş ve ön taraftaki kolonları suyun içine doğru uzanmıştır. Kaynak metinde geçen yapı *cabanon* Türk mimari yapısında küçük kulübe olarak geçmektedir. Kulübe ise küçük ahşap ev olarak tanımlandığından da yazar küçücük bir ahşap ev olduğunu vurgulamıştır. T.Ç1 ve T.Ç2 metinlerde kaynak metinde geçen mimari yapı *cabanon* birebir çevrilerek erek metinlerde ufak ve ahşaptan bir ev olarak çevrilmiş ve yazarın vermek istediği dar ve küçücük alan anlamı tam olarak yansıtılmamıştır. T.Ç3 metinde ise küçük sıfatını çıkararak küçük ahşap ev anlamına gelen kulübe kelimesi kullanılmıştır. Yerleşim alanı olarak kullanılan kumsal kelimesi kıyı boyunca kum olan sahile denir, kaynak metindeki ev ise kayalara dayalıdır. Bu çevirilerde, kıyı ya da sahil kelimesi yerine kumsal kelimenin kullanımı tercih edilmiştir. Bu çevirilerde, yazarın küçücük mimari yapının verdiği alan darlığı tam yansıtılmamış ve yerleşim yeri açısından da çelişki yaratmıştır. Türkçe çeviriler, Toury'nin Erek Kültür Odaklı Çeviri Kuramı açısından kabul edilebilirlik eksenindedir.

Arapça çevirilerde ise, erek kültürde karşılığı tam olarak bulunmayan mimari yapı türü *cabanon*, Arap mimarisinde bilinen bir yapı türünü kullanarak Tr. ahşap kulübe = Ar. كوخ olarak çevrilmiştir. A.Ç1 çeviride, Türkçede küçük ahşap kulübe anlamına gelen Ar. كوخا خشيبيا صغير ifadesi kaynak metinden birebir çevrilmiştir. Bunun yanı sıra kolonların etrafında dalgaların oynadığı anlatması erek Arap kültüründe yaygın betimleme şekli kullanılmıştır. A.Ç2 çeviride çevirmen T.Ç3'teki gibi küçük sıfatını kullanmamıştır, çıkartma ve ekleme yaparak Türkçesi ahşap deniz kulübesi olan كوخ بحري خشبي ifadesini kullanmıştır. Yerleşim olarak sahilde değil sahile yakın bir yerde bulunduğu ifade edilmiştir. Bu çeviriler Erek Kültür Odaklı Çeviri Kuramı açısından kabul edilebilirlik eksenindedirler. Günlük yaşamla ilgili yeme-içme kültürel unsuru üzerine bulgular aşağıdaki tabloda verilmektedir.

Tablo 8. Yeme-İçme Kültürü

K.M	Nous sommes montés et j'allais le quitter quand il m'a dit: «J'ai chez moi du boudin et du vin. Si vous voulez manger un morceau avec moi? ...»	(1942, s.23)
T. Ç1	Yukarıya çıktık. Yanından ayrılacağım sırada bana: “Evde sucukla şarap var,” dedi, “isterseniz buyurun da bir iki lokma bir şey yiyelim...”	(2016, s.32)
T. Ç2	Yukarıya çıktık. Ayrılacağım zaman bana, “Odamda kan sucuğuyla şarap var. Benimle bir iki lokma yemez misiniz?” dedi.	(2003, s.18)
T. Ç3	Yukarıya çıktık, tam onunla vedalaşacağım sırada, “evde kan sucuğuyla şarabım var. Benimle bir lokma bir şey yemez misin?” dedi.	(2020, s.32)

A. Ç1	رقينا في السلم معا . أنا وسانتيس . وما أن استدرت مقتربا من باب غرفتي حتى بادرنى قائلا : - رويدك ! ما رأيك في تناول شئى من الطعام معي ؟ إن لدي مقائق وقليلاً من الخمرة.	(1980, s.33)
	Çev. Merdivenleri birlikte çıktık. Sintès ve ben. Odanın kapısına yaklaştığımda arkamı döner dönmez bana şöyle dedi: - yavaşla! Benimle bir şeyler yemeye ne dersin? Sucuk ve biraz şarabım var.	
A. Ç2	صعدنا وكنت على وشك توديعه حين قال لي: «عندي في البيت قليل من النقاقق والنبيذ. هل ترغب في تناول قطعة معي؟...»	(2015, s.37)
	Çev. Yukarı çıktık ve onu uğurlamak üzereydim ki bana dedi: ki: “Evde birkaç sucuk ve şarabım var. Benimle bir parça yemek ister misin?”	

Le Robert (2003) Fransızca sözlüğünde *boudin* ve *vin* şu şekilde tanımlanmaktadır:

“Fr. Boudin: 1. Boyau rempli de sang et de graisse de porc assaisonnés.

2. Boudin blanc: charcuterie de forme semblable faite avec du lait et des viandes blanches.”

Türkçeye kanlı sucuk olarak çevrilen bu besin adı terbiyeli domuz etinden yapılan, kan ve yağla doldurulan hortuma denir. Bu besinin bir diğer türü ise, süt ve beyaz etlerden yapılan ve benzer şekilli soğuk etlere denilen beyaz sucuktur. Fr. *Vin*, Üzüm veya taze üzüm suyundan hazırlanan fermente içecek ya da şarap “Boisson fermentée préparée à partir de raisin ou de jus de raisin frais.”. Kaynak metinde geçen *boudin* Fransız yemek kültüründe bulunan bir yiyecektir, *vin* ise bir içki türüdür. İslam'da kan sağlığa zararlı olduğu için kanlı et yemek caiz olmadığından et ürünleri kandan iyice temizlendikten sonra pişirilir ve tüketilir. Türk ve Arap yemek kültürlerinde bu yiyecek yer almadığından dolayı erek kültürde bilinen bir yiyecek türüne çevrilmiştir. İçki tüketmek her ne kadar İslamiyet'te haram hükmünde olsa da Arap ve Türk kültürlerinde bulunmaktadır. Türkçe çevirilerde, bir içki türü adı olan *vin* kelimesi Türk kültüründe bilinmekte olup anlam karşılığı olan *şarap* kelimesini kullanarak çevrilmiştir. T.Ç1, çeviride kaynak metindeki *boudin* yiyeceği perspektif kaydırma yöntemiyle sucuk olarak çevrilmiştir. Türk yemek sofrasında yaygın olan sucuk, TDK (2023) sözlüğüne göre, şişirilip kurutulmuş bağırsak içine baharlı et kıyması doldurularak yapılan bir yiyecek türüdür. Öte yandan bu çeviride Türk kültüründe sofraya davet etmek için kullanılan *buyurun da bir iki lokma bir şey yiyelim* kalıp sözü ekleme yöntemiyle kullanılmıştır. Bu çeviri, kullanılan kalıp sözler ve uygulanan perspektif kaydırma stratejisiyle, Erek Kültür Odaklı Çeviri Kuramı açısından kabul edilebilirlik niteliğindedir. T.Ç2 ve T.Ç3 metinlerde çevirmenler tarafından ekleme yaparak açıklama stratejisi uygulanmış ve kaynak metindeki Fr. *boudin* yiyeceğini Türkçeye *kan sucuğu* olarak çevrilmesi tercih edilmiştir. Bu iki çeviride, erek topluma kendi kültüründe hitap etme çabasında erek kültürde sofraya davet etmekte kullanılan kalıp sözlere başvurularak *benimle bir iki lokma yemez misiniz? / Benimle bir lokma bir şey yemez misin?* biçiminde çevrilmiştir. Uygun bir şekilde uygulanan ekleme stratejisi sonucu elde edilen bu çeviriler Erek Kültür Odaklı Çeviri Kuramı açısından kabul edilebilirlik eksenindedir.

Arapça çevirilerde kaynak metindeki *boudin* gıda türünün adı Arapçada anlam karşılığı kullanılan *مقائق* ve *النقائق*, aynı kelimenin iki farklı yazı şeklidir. Bu çevirilerde kaynak metindeki besin *boudin*, Arapçada iki farklı şekilde yazılabilen sucuk *مقائق / النقائق* olarak çevrilmiştir. A.Ç2 çeviride bir dipnot kullanarak açıklama yapılmıştır. Dipnotta çevirmen, yazar tarafından kullanılan besinin tam olarak, kanlı sucuk, genelde domuzun pıhtılaşmış kanından ve kümes hayvanlarının kanından da beyaz sucuk yapıldığı üzere “تحديداً، نقائق الفصيد، وهي تصنع عادة من الدم المتخثر، «دم الخنزير»، أو دم الدواجن إن كانت نقائق بيضاء.” olarak açıklama yapmıştır. Arapça çevirilerde kaynak metindeki içki adı Fr. *vin* Arapçaya çevirisinde aynı anlamı taşıyan iki kelime *النبيذ / الخمرة* kullanılmıştır. Bu çevirilerde erek kültüründe sofraya davet için kullanılan kalıp sözler kullanılmamıştır, birebir çeviri yapılmıştır. A.Ç1 çeviride erek toplum kültüründe

bilinen yiyeceğin üst anlamı kullanarak, erek cümlede yer değiştirme çeviri stratejisine başvurularak, Türkçesi *Sintès ve ben* olan *وسانتيس* *لنا* ibaresi eklenerek ve erek dilin betimleme yöntemine başvurularak cümlenin yeniden kurulmuş olduğu kaydedilmiştir. A.Ç1 çeviri *Erek Odaklı Çeviri Kuramı* açısından kabul edilebilirlik eksenindeyken, A.Ç2 yeterlilik niteliğinde görülmektedir.

C. Din ile ilgili kültürel unsurlar:

Bu araştırmada incelenen Albert Camus'nün *Yabancı* isimli romanındaki dinsel kültürel unsurlar vedalaşma unsuru üzerine bulgu aşağıdaki tabloda verilmektedir.

Tablo 9. Vedalaşma

K.M	Nous étions près de chez moi et je lui ai dit au revoir.	(1942, s.35)
T. Ç1	Evime yaklaşmıştık; ona, hoşça kal, dedim.	(2016, s.44)
T. Ç2	Benim evin yakınlarındaydık. Ona "Hoşça kal,".	(2003, s.24)
T. Ç3	Evimin yakınlarındayken, ona hoşça kal dedim.	(2020, s.45)
A. Ç1	كنا على مقربة من بيتي , فقلت : وداعا إذن .	(1980, s.50)
	Çev. Benim evin yakınındaydık, bende: hoşça kal öyleyse, dedim.	
A. Ç2	كنا قريبين من بيتي فودعناها.	(2015, s.54)
	Çev. Evime yakındık bende kendisine veda ettim.	

Kaynak metinde vedalaşma ifadesi *au revoir* (Tr. görüşmek üzere = Ar. إلى اللقاء) yer almaktadır. Türkçe çevirilerde çevirmenler görüşmek üzere sözü yerine Türk kültüründe günlük yaşamda ve ayrılırken kullanılan hoşça kal sözünü kullanmayı tercih etmişlerdir. T.Ç1, T.Ç2 ve T.Ç3 çeviriler Ere Odaklı Çeviri Kuramı açısından yeterlilik ilkesiyle uyumaktadırlar. Arapça çevirilere gelince, A.Ç1 çeviri metinde ekleme çeviri yöntemiyle erek dil kullanımı ve erek toplum kültürü ışığında (öyleyse dedim) olarak çevrilirken, A.Ç2 çeviri metinde kaynak metindeki je lui ai dit au revoir cümleyi erek dil kullanımı ışığında *فقلت لها إلى اللقاء* (Tr. ona görüşmek üzere dedim) diye çevrilmiştir. Kaynak metindeki vedalaşma ismi au revoir (Tr. görüşmek üzere = Ar. إلى اللقاء) her iki çeviride de *وداعا* (Tr. elveda = Fr. adieu) olarak çevrilmiştir. Arapça çevirilerde kullanımı tercih edilen bu vedalaşma ismi Arap toplumunda zamanı belli olmayan uzun bir süreliğine ayrılmak anlamında kullanılmaktadır. Halbuki kaynak metinde geçen ifade yakın zamanda görüşmek vadiyle ayrılışta kullanılmış ve Arapçada bu anlamı taşıyan إلى اللقاء ifadesi bulunmaktadır. A.Ç2 ve A.Ç1 çeviriler Ere Odaklı Çeviri Kuramı açısından kabul edilebilirlik çeviri niteliğindedirler.

D. Örf ve adetler:

Bu araştırmada incelenen Albert Camus'nün *Yabancı* isimli romanındaki örf ve adetlerle ilgili kültürel unsurlar üzerine bulgular taziye ile ilgilidir.

Tablo 10. Taziye

K.M	C'était plutôt à lui de me présenter ses condoléances.	(1942, s.04)
T. Ç1	Hatta daha ziyade onun bana başsağlığı dilemesi gerekirdi.	(2016, s.11)
T. Ç2	Asıl onun bana başsağlığı dilemesi gerekirdi.	(2003, s.06)
T. Ç3	Asıl onun bana başsağlığı dilemesi gerekirdi.	(2020, s.11)
A. Ç1	كان ينبغي أن يقدم لي تعازيه .	(1980, s.07)

Çev. Bana taziyelerini sunmalıydı.

A. Ç2

لا بل إنه هو من كان يتوجب عليه تقديم تعازيه لي (2015, s.07)

Çev. Ama hayır, asıl kendisinin bana taziyelerini sunması gerekiyordu.

Fransızca *présenter* kelimesinin Türkçede sunmak demektir, Türkçede kültüründe başsağlığı dilenir sunulmaz. Türkçe çevirilerin üçünde de dil kullanımı ve Türk kültürü gereksinimi sunmak kelimesi dilemek ile değiştirilmiştir. Bu çeviriler, Toury'nin Ereğ Kültür Odaklı Çeviri Kuramı açısından kabul edilebilirlik çeviri eksenindedirler. Arapça çevirilerde ise kaynak metne daha yakın kılmak adına dil kullanımında eklemeler ve çıkarmalar yapılmıştır. A.Ç1 ile A.Ç2 çeviriler Toury'nin Ereğ Kültür Odaklı Çeviri Kuramı açısından kabul edilebilirlik niteliğindedirler.

5. Sonuç

Gerçekleştirmiş olduğumuz bu araştırmada kaynak metin Albert Camus'nün 1942'de yayınladığı *Yabancı* isimli eseri, Fransızcadan Türkçeye Camus (1942)'den Samih Tiryakioğlu (2016)'nun, Vedat Günyol (2003)'un, Ayça Sezen (2020)'nin çevirileri ve Fransızcadan Arapçaya Süheyl Eyyüb (1980) ile Muhammed Ait Hanna (2015)'nin çevirileridir. İncelenen çeviriler kaynak metnin asıl dilinden çevrilen eserlerdir. Bu araştırmada, incelenen eserlerde ele alınan dil, günlük yaşam, din, örf ve adetler ile ilgili kültürel unsurlar üzerine bulgular çeviri stratejileri ışığında ve Toury'nin benimsediği Ereğ Odaklı Çeviri kuramında öne sürdüğü yeterlilik ve kabul edilebilirlik ekseninde değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmede incelenen Türkçe ve Arapça çevirilerde erek dil kullanımı ve kültürü çerçevesinde kaynaktaki kültürel unsurların aktarımında başvurulan yöntemlerle elde edilen genel değerlendirme sonuçları tablo 11'de verilmektedir.

Tablo 11. Genel Değerlendirme Sonuçları

	T.Ç1	T.Ç2	T.Ç3	A.Ç1	A.Ç2
Yeterlilik	3	3	4	2	3
Kabul edilebilirlik	7	7	6	8	7

Bu sonuçlardan yola çıkarak, incelenen Türkçe metinlerin çevirmenleri arasında en az T.Ç3 (Ayça Sezen) Toury'nin Ereğ Odaklı Çeviri Kuramının yeterlilik ilkesiyle uyumlu bir yaklaşım benimsediği görülmektedir. T.Ç1 (Samih Tiryakioğlu) ve T.Ç2 (Vedat Günyol) metin çevirmenleri ise Toury'nin kabul edilebilirlik ekseninde çeviriye tercih ederek erek toplumun kültürü ve erek dil kullanımı ışığında çevirmeyi tercih ettikleri tespit edilmiştir. İncelenen Arapça metinlerin çevirmenleri arasında A.Ç1 metnin çevirmeni (Süheyl Eyyüb) Toury'nin Ereğ Odaklı Çeviri Kuramının kabul edilebilirlik ilkesiyle uyumlu bir yaklaşım benimseyerek erek dil ve kültür ışığında kaynak metni çevirmeyi tercih etmiştir. Türkçe çevirilerde özellikle dil ile ilgili kültürel unsurların aktarımı erek toplum tarafından kullanılan deyimler, atasözleri ve karşılıklı konuşmada kullanılan kalıp sözlere başvurularak kaynak kültürden erek kültüre çevrilmiştir. Arapça çevirilerde A.Ç1 (Süheyl Eyyüb) çeviride erek toplumun lehçe dilinin kullanımına başvurulurken, A.Ç2 (Muhammed Ait Hanna) çeviride klasik Arap dilinin kullanımı tercih edilmiştir. Başka bir deyişle, Türkçe metin çevirmenleri kendi toplumlarına kendi kültürel değerleri ışığında hitap etmeyi tercih ederken, Arapça metin çevirmenleri ise kendi toplumlarına erek dilin esnek kullanımından yararlanarak kaynak metni erek dile çevirmeyi tercih etmişlerdir. Sonuç olarak, verilerin incelenmesinde her ne kadar Arapça metin çevirmenlerinin erek odaklı çeviriye yöneldikleri tespit edilse

de içeriksel incelemelerde ortaya çıkan sonuç Arapça metin çevirmenlerinin Arap dilinin esnekliğinden faydalanarak kabul edilebilirlik ilkesiyle örtüşen bir yaklaşım benimsemeleri ile açıklanabilir. *Albert Camus'nün Yabancı İsimli Romanındaki Kültürel Unsurların Türkçe ve Arapça Çevirilerinin Erek Odaklı Çeviri Kuramı Doğrultusunda İncelenmesi* isimli bu araştırma sonucunda Türkçe ve Arapça çeviriler arasında karşılaştırmalı çözümleme sonucunda tespit edilen fark, Türkçe metin çevirmenlerinin Arapça metin çevirmenlerinden daha çok erek kültür odaklı çeviriye başvurdukları yönündedir. Söz konusu çalışma ile çeviribilim alanına varoluşçuluk felsefesinin baş yapıtlarından *Yabancı* romanı ve onun Fransız dilinden Türkçe ve Arapçaya yapılan çeviri incelemesi ile katkı sağlamak, çeviribilimin uygulamalı alanına hizmet eden bir eser ortaya koymak hedeflenmiştir. Bu çalışmanın farklı diller ve farklı dizgeler arası yapılacak başka çalışmaları beraberinde getirmesi, örnek teşkil etmesi, dil, kültür ve çeviribilim alanlarında çalışan tüm paydaşlara, öğretmen ve tercüman adaylarına destek olabildiğini dileriz.

Kaynakça

- Abdülhamid, M. (1978). El-Cahez'in Çeviri Kuramı. *El-Mavared Dergisi*. 7(4), 42-50.
- Almaany, Arapça sözlük, <https://www.almaany.com/ar/dict/ar-ar/> Web sayfasından erişilmiştir.
- Ayan, D. (2011). "Öğ"den "Anne"ye: Türkçe Söz Varlığı Anne. *Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi*, 12(7), 22-28.
- Aydın, Y. (2019). *Albert Camus'nün yabancı adlı eserinin çevirilerine eleştirel bakış*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Brockelmann, K. (1898). *Arap Edebiyat Tarihi* (Çev: Abdülhelim A.N.). Kahire: Daar Elmaaref.
- Camus, A. (1942), *L'Étranger*, Paris: Gallimard, https://archive.org/details/albertcamus-letranger-1942_20190820/mode/2up, Web sayfasından erişilmiştir.
- Camus, A. (1942). *Yabancı* (S. Tiryakioğlu, Çev.). İstanbul: Can Yayınları. <https://ipfs-library.net/ipns/k51qzi5uqu5diltz7m51k9sq15alyfmh27f352l3nz99j2e7urb77adivvumd/albert-camus-yabanci.pdf> Web sayfasından erişilmiştir. 2023.
- Camus, A. (1942). *Yabancı* (V. Günyol, Çev.). İstanbul: Can yayınevi. <https://dokumen.tips/documents/albert-camus-yabanci-5793146a52b69.html>, Web adresinden erişilmiştir
- Camus, A. (1942). *Yabancı*. (A. Sezen, Çev.). İstanbul: Can Yayınevi.
- Camus, A. (1942). *الغريب* (M. A. Hanna, Çev.). Beyrut: El-Jamel Yayınevi. https://archive.org/details/20210125_20210125_1200 Web sayfasından erişilmiştir. 2023.
- Camus, A. (1942). *الغريب* (S. Eyyüb, Çev.). Suriye: El-Jedavel Yayınevi. https://archive.org/details/20210125_20210125_1200, Web sayfasından erişilmiştir.
- Çimen Karayürek, E., Erkalın Çakır, N., (2017). Albert Camus'nün "Yabancı"sındaki Güneş Kavramının Çeviri Yoluyla Aktarımı Üzerine Bir İnceleme. *Social Sciences Studies Journal*, vol.3, no.8, 1617-1624
- Genç, A. (2019). *Charles Perrault Masallarının Türkçe Çevirilerindeki Kültürel Unsurların Erek Odaklı Çeviri Kuramı Açısından İncelenmesi*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Guidère, M. (2016). *Introduction À La Traductologie-Penser La Traduction: Hier, Aujourd'hui, Demain*, Paris: De Boeck.
- Kara, S. V. (2010). Tarihsel Değerlendirmeler Işığında Türkiye'de Çeviri Etkinliği. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 94-101.
- Kaya, M. (2023). Yorumlayıcı Çeviri Kuramı Açısından Albert Camus'nün "Yabancı" Adlı Romanının Çevirilerinin İncelenmesi. *RumeliDE Dil Ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* (37), 1401-1412.

Ladmiral, J. R. (1979), *Traduire: Théorème Pour La Traduction*, Paris: Payot.

Larousse, Fransızca Web sözlüğü, <https://www.larousse.fr/dictionnaires> web sayfasından erişilmiştir.

Le Robert Micro (2003). Fransızca sözlük. Kanada.

Lederer, M. (1994), *La Traduction Aujourd'hui, Le Modèle Interprétatif*. Paris: Hachette

Munday, J. (2001). *Introducing Translation Studies. Theories And Applications*. London & New York: Routledge.

Toury, G. (1995). *Betimleyici Çeviri Çalışmaları ve Ötesi-"Çeviride Normların Doğası Ve Rolü"*. Philadelphia: John Benjamins

Türk dili Kurumu (2023), TDK Türkçe sözlük, <https://sozluk.gov.tr/> Web sayfasından ulaşılmıştır.

Yalçın, P. (2015). *Çeviri Stratejileri Kuram ve Uygulama*. Ankara: Grafiker Yayınları.